

Postawy wobec edukacji ustawicznej słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku w świetle wybranych czynników socjo-demograficznych

Attitudes towards continuous education among the Third Age University students in view of selected socio-demographic factors

HALINA ZIELIŃSKA-WIĘCZKOWSKA^{1/}, KORNELIA KĘDZIORA-KORNATOWSKA^{2/}

^{1/} Katedra i Zakład Pedagogiki i Dydaktyki Pielęgniarskiej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Collegium Medicum w Bydgoszczy

^{2/} Katedra i Klinika Geriatrii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Collegium Medicum w Bydgoszczy

Cel badań. Poznanie postaw wobec edukacji ustawicznej słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku (UTW) na tle niektórych czynników socjo-demograficznych: stanu cywilnego, wykształcenia i sytuacji materialnej.

Materiał i metody. Badania przeprowadzono w 2010 r. w grupie 198 słuchaczy UTW. Metodą badawczą był sondaż diagnostyczny, narzędziem – autorski kwestionariusz ankiety.

Wyniki. Przeważającą grupę badanych stanowiły kobiety (89,4%) w fazie wczesnej starości, respondenci z wykształceniem średnim (61,6%), o średnio zadowalającej sytuacji materialnej (54%). Nieznaczną przewagę stanowiły osoby pozostające w związku małżeńskim (54,5%). Co druga badana osoba uczestniczyła dodatkowo w kursach, głównie nauki jazdy, językowych i komputerowych. Osoby z wyższym wykształceniem istotnie częściej uczestniczą w zjazdach naukowych, wycieczkach krajoznawczo-turystycznych, chodzą do opery. Respondenci niezależnie od ich poziomu wykształcenia uważają, że odniesienie sukcesu zawodowego nie jest możliwe bez uczestnictwa w edukacji ustawicznej. Słuchacze UTW z wykształceniem wyższym, częściej odczuwają osobistą satysfakcję z samego procesu uczenia się, natomiast nie wiążą tego faktu z osiągnięciem satysfakcji życiowej. Badani z niższym poziomem wykształcenia mają wyższe poczucie spełnienia oczekiwań przez UTW. Ze względu na stan cywilny zauważono istotne różnice tylko w zakresie form uczestnictwa ($p < 0,01$), wyjść do kina oraz występowania barier w kontynuacji edukacji całożyciowej ($p < 0,05$). Pozytywne wzorce w uczeniu się najczęściej są czerpane ze środowiska rodzinnego. Sytuacja materialna nie różnicuje postaw wobec edukacji ustawicznej.

Wnioski. Postawy wobec edukacji ustawicznej w dużej mierze wyznacza poziom wykształcenia, w mniejszym stopniu – stan cywilny. Osoby z wykształceniem wyższym przejawiają bardziej otwartą postawę na wszechstronną edukację ustawiczną.

Słowa kluczowe: edukacja ustawiczna, postawa, słuchacze, Uniwersytet Trzeciego Wieku

Aim. To analyze attitudes towards continuous education among the Third Age University (TAU) students in view of some socio-demographic factors: marital status, educational background, and material status.

Material & method. The study was conducted in 2010 among 198 TAU students. Diagnostic poll was used as a research method, and the tool was a self-prepared questionnaire.

Results. The majority of the respondents were women (89.4%) in the early old age period, the respondents with secondary educational background (61.6%), and with fairly satisfactory material situation (54%). Insignificantly dominant were also married individuals (54%). Every second person additionally attended courses, mainly driving, language and computer courses. Individuals with higher educational background significantly more often participated in scientific conferences, excursions, and attended cultural events. Regardless of their educational background the respondents claimed that achieving professional success was not possible without continuous education. The TAU students with university educational background more often felt personal satisfaction with the learning process, however they did not connect this fact with achieving life satisfaction. The respondents with lower educational background manifested a higher sense of fulfillment regarding expectations towards TAU. Marital status showed significant differences only in forms of participation ($p < 0,01$), cinema outings, as well as barriers in continuing education ($p < 0,05$). Positive patterns of conduct in learning were usually the outcome of the family environment. Material situation did not differentiate attitudes towards continuous education.

Conclusions. Attitudes towards continuous education are mainly marked out by educational background, and less importantly – by marital status. Individuals with higher educational background show more open attitudes towards comprehensive continuous education.

Key words: continuous education, attitude, students, Third Age University

Wykaz skrótów

UTP – Uniwersytet Trzeciego Wieku /TAU – Third Age University

Wstęp

Współczesny człowiek, który chce normalnie funkcjonować w świecie gwałtownie dokonujących się zmian, musi koniecznie uczestniczyć w różnych formach edukacji całościowej. Uczestnictwo w edukacji permanentnej pozwala jednostce lepiej funkcjonować w społeczeństwie XXI wieku, w czasach szybkiego rozwoju technologii informacyjnych [1, 2]. Zdobywanie wyższego poziomu wykształcenia na drodze edukacji ustawicznej powinno skutecznie minimalizować poczucie niepewności, które według niektórych autorów [2], jest charakterystyczną cechą współczesnych czasów. Większy zasób wiedzy i umiejętności pozwala też na wyższy zakres autonomii. Otwarcie się na edukację ustawiczną świadczy o postawie odpowiedzialności za własne życie, w tym również – jakość własnej starości [3]. Każda jednostka powinna być czujna wobec toczących się zmian w różnych sferach życia społecznego, w sytuacji wielu zagrożeń współczesnego świata. Uczestnictwo w edukacji ustawicznej pozwala jej w większym zakresie korzystać z wielu dobrodziejstw współczesnej cywilizacji. W idei uczenia się przez całe życie – jak pisze Stopińska-Pajak [4], leży proces „(...) przygotowania do podejmowania decyzji i działania w nowych, nieznanych sytuacjach”.

Coraz częściej edukacja dla wielu ludzi staje się swoistym stylem życia [5, 6]. W Polsce wyraźnie uważa się modę na edukację [6].

Koncepcja edukacji ustawicznej opiera się według Delorsa na czterech mocnych filarach dających podstawy funkcjonowania współczesnego człowieka: „1. uczyć się, aby wiedzieć, 2. uczyć się, aby działać, 3. uczyć się, aby żyć wspólnie, 4. uczyć się, aby być” [2, 4].

Cel badań

Poznanie postaw wobec edukacji ustawicznej na tle niektórych czynników socjo-demograficznych: stanu cywilnego, poziomu wykształcenia oraz sytuacji materialnej. Z uwagi na nieduży odsetek mężczyzn (10,6%) biorących udział w badaniu, analizie korelacyjnej nie była poddana płeć respondentów.

Materiał i metody badawcze

Badania zostały przeprowadzone w 2010 roku wśród 198 słuchaczy UTW. Zakres wieku badanych: 50-86 lat. Najwięcej osób (71,7%) było w przedziale wiekowym 60-74 lata tj. w fazie wczesnej starości wg kryterium Światowej Organizacji Zdrowia. Zdecydowanie dominującą grupą były kobiety (89,4%).

Nieznacznie przewagę stanowiły osoby pozostające w związku małżeńskim (54,5%), pozostałe to osoby stanu wolnego. Najwięcej słuchaczy UTW posiadało średni poziom wykształcenia (61,6%), w dalszej kolejności – wyższe, w tym dwie osoby z doktoratem (łącznie 33,8%), zawodowe – 4% i podstawowe – 0,5%. Niemal wszystkie badane osoby (98%) pochodziły z dużego miasta (Bydgoszczy), gdzie był zlokalizowany UTW. Przeważająca większość respondentów (89,4%) była już nieaktywna zawodowo. Dla większości z nich (88,4%) głównym źródłem utrzymania była emerytura/renta. Swoją sytuację materialną określiło jako średnio zadowolającą 54% badanych, dobrą – 39,9%, złą – 3,5 i 2,5% respondentów – jako bardzo dobrą.

Badania miały charakter dobrowolny i anonimowy, dobór grupy – losowy. Respondenci zostali wcześniej poinformowani o celu i zakresie badań.

Analizę przeprowadzono z zastosowaniem frakcji procentowych oraz powszechnie stosowanych testów statystycznych. Poziom istotności statystycznej ustalono na poziomie 0,05. Wartości współczynnika istotności $p > 0,05$ określano jako nieistotne statystycznie.

Do badań zastosowano autorski kwestionariusz ankiety zawierający pytania odnoszące się do postaw edukacyjnych. Metodą badawczą był sondaż diagnostyczny. Na ich prowadzenie uzyskano zgodę Komisji Bioetycznej Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu Collegium Medicum w Bydgoszczy.

Wyniki

Niemalże wszyscy badani (99%) deklarowali zdecydowanie i raczej otwartą postawę na edukację ustawiczną. Badani mieli do wyboru trzy formy edukacji ustawicznej w jakich aktualnie mogą uczestniczyć: Uniwersytet Trzeciego Wieku, kursy i wycieczki krajoznawczo-turystyczne. Z jednej tylko formy, jaką było uczestnictwo w Uniwersytecie Trzeciego Wieku korzystała co piąta osoba – 43 osoby (21,7%). Kolejnych 111 osób (56,0%) uczestniczyło w dwóch wymienionych w kwestionariuszu formach, a mianowicie – 104 osoby (52,5%) zaznaczyło edukacja w UTW i uczestnictwo w wycieczkach oraz 7 osób (3,5%) w UTW i kursach. Z wymienionych wszystkich trzech form edukacji ustawicznej korzystało zaledwie 44 osoby (22,2%). W ciągu ostatnich trzech lat w wycieczkach krajoznawczo-turystycznych uczestniczyło 148 osób, z czego 84 osoby było zarówno na wycieczkach krajowych jak i zagranicznych. Z wycieczek krajowych korzystało 139 osób, a z zagranicznych – 93 osoby. Większość wyjeżdżała na wycieczki krajowe od 2-3 razy w ciągu ostatnich 3 lat – 45 osób (22,7%). Zatem można przyjąć, że była to jedna wycieczka w ciągu roku. W różnego rodzaju kursach uczestniczyło 51 osób (25,8%), czyli zaledwie co czwarta badana osoba.

W trzech kursach brało udział 6 osób (3,0%), w dwóch – 13 osób (6,6%), pozostałe 33 osoby (16,7%) tylko w jednej formie kursu. Z form edukacji kulturalnej, badani najchętniej uczęszczali do opery – 166 osób (83,8%) a w najmniejszym stopniu do kina – 116 osób (58,6%). Dodatkowo 20 osób (10,1%) wymieniło wyjście do filharmonii. Wyjścia do teatru deklaro- wało 60,1% słuchaczy UTW. Największa liczba osób uczestniczyła w trzech lub w dwóch formach edukacji kulturalnej: w dwóch – 75 osób (37,9%), w trzech – 74 osoby (37,4%). W żadnej z form nie uczestni- czyło 16 osób (8,1%). Większość w ciągu ostatnich trzech lat wychodziła do kina od 1-3 razy – 64 osoby (32,3%), natomiast – do teatru od 1-4 razy – 60 osób (30,4%). Najwięcej słuchaczy UTW – 87 osób (44,0%) w okresie ostatnich trzech lat wychodziła do opery od 1-6 razy – 87 osób (44,0%). Co trzecia osoba uczestnicząca w badaniu nie ukończyła żadnego kursu (33,8%). Pozostali najczęściej wymieniali: ukończenie kursu prawa jazdy – 87 osób, językowego – 58 osób, komputerowego – 47 osób i w jednostkowych przy- padkach – inne. W konferencjach/zjazdach nauko- wo-szkoleniowych uczestniczyła co czwarta badana osoba (25,8%). Zaledwie 36 osób (18,2%) podało, że ukończyło jakiegokolwiek kursy związane z pracą zawo- dową. Najczęściej były to kursy z dziedziny ekonomii – 11 osób (6%) oraz pedagogiczne – 5 osób (2,5%). Pozostałe, to w większości kursy jednostkowe. Posia- danie specjalizacji deklaroowało 81 osób (40,9%), naj- więcej z zakresu ekonomii, pedagogiki i budownictwa. Wśród osobistych korzyści z uczestnictwa w UTW słuchacze udzielili kolejno następujących odpowiedzi: rozwój osobisty i wyższa samoocena – 142 (20,8%), opanowanie sztuki pomyślnego starzenia się – 121 (17,7%), nawiązanie więzi i przeciwdziałanie osa- motnieniu – 111 (16,3%), przeciwdziałanie bierności – 80 (11,7%), większa niezależność w codziennym funkcjonowaniu – 74 (10,9%), mniejsze poczucie nie- pewności i zagrożenia – 74 (10,9%), inne 6 (0,9%). Respondenci mogli w tym pytaniu wybrać więcej niż jedną odpowiedź. Blisko połowa badanych 88 osób (44,4%) deklaroowała, że raczej nie czuje się zagu- biona we współczesnym świecie, a zdecydowanie nie doświadcza takiego stanu – prawie co czwarta badana osoba, pozostali (30%) deklarowali odpowiedź „czasa- mi”. W opinii przeważającej większości respondentów odniesienie sukcesu zawodowego nie jest możliwe bez uczestnictwa w edukacji ustawicznej. Odpowiedź „raczej nie” udzieliło – 116 osób (58,6%), odpowiedź „zdecydowanie nie” – 67 osób (33,8%), pozostałe osoby uważały odwrotnie. Podobnie, zdaniem więk- szości słuchaczy UTW, bez aktywnego uczestnictwa w edukacji ustawicznej trudno jest odnieść satysfakcję życiową. Odpowiedź „raczej nie” – 116 osób (58,6%), odpowiedź „zdecydowanie nie” – 38 osób (19,2%). Odmienne zdania były 44 osoby (22,2%). Ponad

90% badanych nie przejawiała problemów z przy- swajaniem wiedzy przekazywanej za pośrednictwem UTW. Dla znaczącej większości osób – 130 (65,7%) sam proces uczenia się przynosił osobistą satysfakcję. Pozytywne wzorce w uczeniu się wyniosła większość badanych – 139 (70,2%) ze środowiska rodzinnego. Tabela I ilustruje kategorie odpowiedzi dotyczące postrzegania edukacji ustawicznej przez słuchaczy UTW.

Tabela I. Kategorie postrzegania uczestnictwa w edukacji ustawicznej
Table I. Categories of attitudes towards participation in continuous education

Odpowiedź / Answer	Liczba / number	%
Trudnego obowiązku / difficult obligation	1	0,5
Obowiązku – od którego nie można już uciec / obligation which is impossible to run away from	22	11,1
Wielu życiowych szans na osobisty rozwój / multiple life chances for personal development	175	88,4
Razem / total	198	100,0

W opinii 3/4 badanych, polityka społeczna pań- stwa jest korzystna dla osób chcących uczestniczyć w edukacji całościowej. Wśród barier w kontynu- acji edukacji ustawicznej respondenci najczęściej wymieniali: problemy zdrowotne (23,7%), nadmiar zajęć (15%), brak motywacji (13,2%). W opinii 86% respondentów, UTW spełnia ich edukacyjne ocze- kiwania. Prawie 94% słuchaczy wiąże uczestnictwo w UTW z poprawą jakości życia.

Ze zmiennych socjo-demograficznych do dalszej analizy wybrano trzy – stan cywilny, wykształcenie i sytuację materialną. Ze względu na rozbieżności w liczebnościach grup dokonano ponownego podziału na dwie grupy: ze względu na stan cywilny – 1. za- mężna/żonaty (54,5%) i 2. stanu wolnego (45,5%), poziom wykształcenia – 1. wyższe, w tym z doktoratem (33,8%) i 2. podstawowe do średniego (66,2%) oraz sytuację materialną – 1. dobra i bardzo dobra (42,4%) i 2. zła i średnio zadowolająca (57,6%).

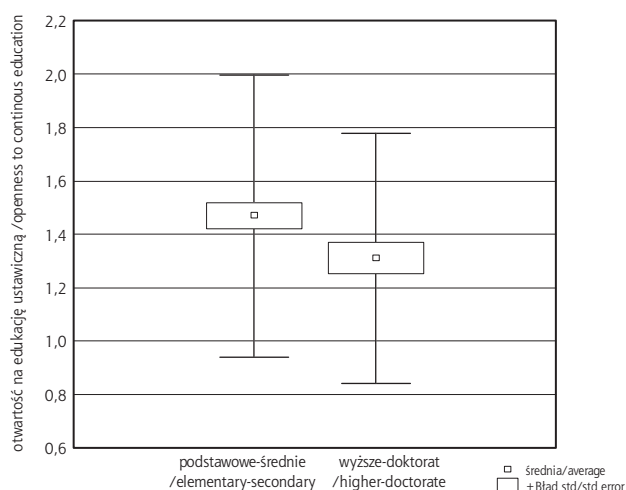
Przy porównaniu dwóch prób niezależnych (grup) zastosowano test U Manna-Whitneya. Przyję- to hipotezę zerową (H₀), iż nie ma różnic w wynikach poszczególnych badanych grup.

Ze względu na stan cywilny zauważono istotne różnice tylko w zakresie form uczestnictwa ($p < 0,01$), wyjść do kina oraz występowania barier w kontynuacji edukacji całościowej ($p < 0,05$). W grupie badanych pozostających w związku małżeńskim, w różnych kur- sach uczestniczyło (35 osób 32,4% przy 16 osobach 17,8% w grupie stanu wolnego). W większym stopniu do kina chodzą osoby zamężne/żonaci. Wśród osób zamężnych/żonatych istotnie więcej było tych, któ- rzy nie przejawiają żadnych barier w kontynuowaniu kształcenia ustawicznego.

Ze względu na poziom wykształcenia zaobserwowano znacznie więcej znamiennej różnic. Bardziej otwarci na edukację ustawiczną są osoby z wykształceniem wyższym i doktoratem ($p < 0,05$). Prezentuje to rycina 1. Osoby z wykształceniem wyższym (w tym z doktoratem) istotnie częściej uczestniczyli w zjazdach naukowych ($p < 0,001$), wycieczkach krajoznawczo-turystycznych oraz wyjściach do opery. Badani z wykształceniem wyższym (w tym z doktoratem) znamienne częściej uważali, że satysfakcję życiową można odnieść bez konieczności uczestnictwa w edukacji ustawicznej. Podobnie też, osoby z wykształceniem wyższym (w tym z doktoratem) w większym stopniu uważali, że osiągnięcie satysfakcji życiowej nie zależy od posiadanego wykształcenia. Respondenci z wykształceniem wyższym i z doktoratem w większym stopniu doświadczali satysfakcji z samego procesu uczenia się (przyswajania wiedzy). Słuchacze z wykształceniem wyższym mieli mniejszą średnią lat przerwy pomiędzy edukacją instytucjonalną a kształceniem w UTW. Osoby te w mniejszym stopniu zgłaszały bariery w kontynuacji edukacji ustawicznej.

Z kolei badani z wykształceniem podstawowym łącznie do średniego mieli większe poczucie spełnienia oczekiwań przez UTW niż respondenci z wykształceniem wyższym. Osoby z wykształceniem podstawowym do średniego deklarowały wyższe poczucie poprawy jakości życia w związku z uczestnictwem w UTW. Osoby te w większym stopniu niż respondenci z wyższym poziomem wykształcenia, przejawiali problemy z przyswajaniem treści przekazywanych w UTW.

W każdym przypadku ze względu na poziom istotności brak jest podstaw do odrzucenia hipotezy zerowej, że wyniki wśród grup w zakresie sytuacji materialnej nie różnią się między sobą.

Ryc. 1. Rozkład otwartości na edukację ustawiczną ze względu na wykształcenie

Fig. 1. Distribution of openness to continuous education in view of educational background

Dyskusja

Wśród najważniejszych korzyści jakie upatrują badani z uczestnictwa w edukacji ustawicznej za pośrednictwem UTW wymienia się: rozwój osobisty i wyższa samoocena, opanowanie sztuki pomyślnego starzenia się oraz przeciwdziałanie osamotnieniu. Renata Konieczna-Woźniak [5] uważa, że edukację za pośrednictwem UTW należy właśnie postrzegać, po pierwsze – jako sposób na przeciwdziałanie samotności, po drugie – czynnik inspirujący „do samotności refleksyjnej, pełnej, twórczej, mądrej, celowej, pozwalającej na transcendencję własnego Ja, czyli ciągłego przekraczania swego startu i siebie samego”. Słuchacze UTW to grupa osób raczej otwarta na edukację ustawiczną. Za faktem tym przemawia chociażby sama inicjatywa podjęcia przez nich kształcenia w UTW. Jednak, jak wynika z doniesień niektórych autorów, przeważająca większość Polaków w wieku emerytalnym nie korzysta z możliwości, jakie stwarzają im różne proponowane formy edukacji całościowej [2]. W Polsce, jak píše Łapa [2], aktywność edukacyjną podejmuje kilkakrotnie mniej osób w wieku późnej dorosłości, aniżeli w krajach Europy Zachodniej. Współczesny człowiek, dysponujący większym kapitałem edukacyjnym, łatwiej adaptuje się do zachodzących zmian [2], w większym stopniu wykorzystuje nowoczesne technologie, co pozwala mu lepiej funkcjonować.

Spośród analizowanych w badaniach zmiennych społeczno-demograficznych, takich jak stan cywilny, poziom wykształcenia i sytuacja materialna, czynnikiem najbardziej różnicującym postawę wobec edukacji ustawicznej okazało się wykształcenie. Zaskoczył z kolei nieco fakt, że przy analizie czynników wyznaczających postawy edukacyjne nie stwierdzono w żadnym zakresie analizowanych zmiennych istotnych różnic w zakresie sytuacji materialnej badanych osób. Mogłoby to sugerować, że słuchacze UTW są na tyle osobami kreatywnymi i przedsiębiorczymi, że potrafią zainspirować i uczestniczyć w wielu formach edukacji ustawicznej czasami nawet niedużym kosztem. Z kolei, z badań przeprowadzonych przez Nocuń [7] wśród słuchaczy warszawskiego UTW (n=70) w roku 2010 wynika, że częstość wyjść do teatru lub kina istotnie wyznacza sytuacja finansowa badanych osób.

W wyniku przeprowadzonych badań okazało się, że atrakcyjną formą edukacji kulturalnej zwłaszcza dla osób z wyższym wykształceniem są wyjścia do opery. Badania pokazały, że najbardziej dostrzegają potrzebę edukacji całościowej ekonomiści i nauczyciele.

Zdecydowana większość badanych (około 90%) upatruje w edukacji ustawicznej szansę na realizację życiowych zamierzeń i osobisty rozwój. W badaniach Pakuły [8], osoby starsze niemal jednomyślnie twierdziły, że uczestnictwo w edukacji ustawicznej

pozwała im sprawniej funkcjonować oraz skuteczniej rozwiązywać problemy dnia codziennego. Z badań tej autorki [8] wynika, że nauka u osób starszych wzbudza pozytywne stany emocjonalne. W badaniach własnych poczucie osobistej satysfakcji z faktu uczenia się deklarowało ponad 60% badanych.

Warto zaakcentować, że słuchacze UTW, edukacyjnym stylem życia mogą z kolei wpłynąć na korzystną zmianę postaw społecznych wobec osób starszych i postrzeganie fazy starości oraz – co jest niezwykle ważne – zminimalizowanie problemu marginalizacji. Nikogo chyba nie trzeba już dzisiaj przekonywać, jak wiele korzyści dla jednostki i całego społeczeństwa daje uczestnictwo w edukacji ustawicznej. Sygit i Kowalkowski [9] dowiedli w swoich badaniach, że osoby starsze lepiej wykształcone odczuwają niższy poziom nadopiekuńczości i zaniedbania, co powinno być faktem niezmiernie ważnym w sytuacji postępującego wzrostu odsetka osób po 60. roku życia.

Stąd niezwykle ważna i pożądana – jak apelują niektórzy autorzy – jest każda forma edukacji oraz wspierania rozwoju całościowego osoby starszej, pamiętajmy, że potencjał drzemie w dojrzałości [10]. Te drzemące w człowieku zasoby należy sukcesywnie uaktywniać poprzez stwarzanie korzystnego środowiska edukacyjnego. Ważna jest motywacja oraz bogata, a zarazem atrakcyjna i dostępna pozbawiona wszelkich barier oferta edukacyjna. Pomoc edukacyjna powinna – zdaniem Wnuk [11] sprowadzać się do organizowania grup samopomocy i wsparcia społecznego oraz wspólnot mieszkaniowych.

Z badań Kalamarza [12] przeprowadzonych w latach 2006-2007 wśród osób starszych (n=228) z terenu województwa podkarpackiego wynika, że znaczącą rolę w zaspokajaniu potrzeb o charakterze kulturalno-edukacyjnym odgrywa głównie telewizja. Z tych doniesień wynika też, że co drugi respondent na przełomie ostatnich dziesięciu lat nie wyjeżdżał na wczasy, a dla blisko 80% starszych osób życie koncentruje się według schematu: kościół, oglądanie telewizji i słuchanie radia, spotkania ze znajomymi, czytanie prasy, rzadziej książek [12]. Warto przy tym dodać, że ponad 80% badanych przez Kalamarza [12] osób

pochodziło ze środowiska robotniczo-chłopskiego. Sytuacja taka niestety prowadzi do rutyny dnia codziennego i monotonii, a także koncentracji myśli na chorobie, jakże częstej w tym wieku.

Ważną rolę w kształtowaniu otwartych postaw wobec edukacji ustawicznej i promowaniu edukacyjnego stylu życia na starość odgrywa andragogika. Jej główną dewizą – jak słusznie podkreśla Łapa [2], powinno być „przeciwdziałanie bierności oraz kreowanie postaw odpowiedzialnych za konstruktywne kierowanie własnym życiem”. Przeciwdziałanie bierności – zdaniem Łapy [2] „to umiejętne kształtowanie motywacji osiągnięć, rozwijanie asertywności, poczucia sprawstwa, podmiotowości, a także elementarnego poczucia bezpieczeństwa w odniesieniu do własnych decyzji i osiągnięć”. Edukacja ustawiczna przygotowuje jednostkę do zaspokajania potrzeb wyższego rzędu i poprzez działalność kreatywną – nadaje sens ludzkiej egzystencji [3], dlatego warto wspierać wszelkie inicjatywy promujące edukację w okresie późnej dorosłości.

Mamy nadzieję, że wyniki naszych badań zainspirują innych badaczy do dalszego zgłębiania tej – jakże ważnej problematyki – a zarazem jednego z pilnych wyzwań XXI wieku.

Podsumowanie wyników badań i wnioski

1. Postawy edukacyjne słuchaczy UTW istotnie wyznacza poziom wykształcenia, w mniejszym zaś stopniu – stan cywilny. Słuchacze UTW posiadający wyższy poziom wykształcenia oraz osoby pozostające w związku małżeńskim wykazują zdecydowanie bardziej otwartą postawę na wszechstronną edukację ustawiczną.
2. Nie dowiedziono istotnych różnic ze względu na sytuację materialną.
3. Niewielki odsetek mężczyzn uczestniczących w UTW nadal dowodzi o ich mało otwartej postawie edukacyjnej na tę formę edukacji.
4. W opinii niemal wszystkich respondentów sukces zawodowy jednostki zależy od uczestnictwa w edukacji ustawicznej, co powinno stanowić ważny impuls motywacyjny.

Piśmiennictwo / References

1. Majewska A. Wyzwania edukacji dorosłych. [w:] Nauczyciel andragog u progu XXI wieku. Horyń W, Maciejewski J (red). UW, Wrocław 2002: 41-46.
2. Łapa A. Andragogika wobec globalizacji – wyzwania i zagrożenia w lokalnych warunkach polskich. Nauczyciel andragog u progu XXI wieku. Horyń W, Maciejewski J (red). UW, Wrocław 2002: 170-178.
3. Zielińska-Więczkowska H. Lifelong education as an important factor for life satisfaction in late adulthood. Med Biol Sci 2010, 24, 5-11.
4. Stopińska-Pajak A. „Szkoła Starości” – być, aby się uczyć. Chowanna 2009, 2: 11-23.
5. Konieczna-Woźniak R. Edukacja seniorów sposobem na samotność. Na podstawie doświadczeń Uniwersytetów Trzeciego Wieku w Polsce. [w:] Przeciw samotności. Twardowska-Rajewska J (red). UAM, Poznań 2005: 101-115.

6. Wawrzyniak J. Aktywność edukacyjna jako styl życia w starości (i na emeryturze). [w:] Dorosłość wobec starości. Oczekiwania – Radości – Dylematy. Konieczna-Woźniak R (red). UAM, Poznań 2008: 277-283.
7. Nocuń J. Aktywność życiowa słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Praca magisterska. Collegium Medicum UIMK w Toruniu, Bydgoszcz 2010.
8. Pakuła M. Postawy edukacyjne osób starszych – aspekt afektywny i poznawczy. [w:] Nauczyciel andragog u progu XXI wieku. Horyń W, Maciejewski J (red). UW, Wrocław 2002: 179-184.
9. Sygit E, Kowalkowski T. Nadopiekuńczość i zaniechanie – formy przemocy odczuwane przez osoby starsze. *Med Biol Sci* 2008, 22: 71-75.
10. Piech A. Potencjał drzemie w dojrzałości – Lubelski Uniwersytet Trzeciego Wieku. *Praca Socjalna* 2010, wrzesień-październik, 47-62.
11. Wnuk W. Sytuacje trudne osób starszych w perspektywie andragogiki. [w:] Starzenie się a satysfakcja z życia. Steuden S, Marczuk M (red). KUL, Lublin 2006: 105-111.
12. Kalamarz R. Uczestnictwo ludzi starszych w kulturze. [w:] Dorosłość wobec starości. Oczekiwania – Radości – Dylematy. Konieczna-Woźniak R (red). UAM, Poznań 2008: 285-293.